

LATVIJAS ETNOGRĀFISKAIS BRĪVDABAS MUZEJS

Reģistrācijas nr. 90000053011

Bonaventuras iela 10, Rīga, LV-1024

Tālr. 67994510, e-pasts info@brivdabasmuzejs.lv

SASKAŅOTS

Latvijas Etnogrāfiskā brīvdabas muzeja
Zinātniskās padomes priekšsēdētājs

M. Kuplais

20.08.2018.

APSTIPRINU

Latvijas Etnogrāfiskā brīvdabas muzeja
Direktore

I. Millersone

20.08.2018.

Krājuma komplektēšanas, saglabāšanas un izmantošanas politika

Krājuma komplektēšanas, saglabāšanas un izmantošanas politikas mērķis

Humanitārais mērķis: veidot un uzturēt Latvijas Etnogrāfiskā brīvdabas muzeja krājumu kā nacionālās nozīmes krātuvi, kurā atspoguļota visu Latvijas kultūrvēsturisko apgabalu 17.- 20.gs. vidus tautas celtniecības gaita un lauku iedzīvotāju dzīvesveida artefakti, nodrošinot atbilstošus priekšnosacījumus krājuma saglabāšanai, papildināšanai, attīstībai, patvaldībai un pieejamībai.

Eksaktais mērķis: Ekspozīcijā saglabāt autentiskās koka celtnes, ilgtspējīgai funkcionēšanai, rādot tās maksimāli pietuvinātas to pastāvēšanas laikam.

Krājuma raksturojums un pārvaldības principi

Atbilstoši krājuma komplektēšanas, saglabāšanas un izmantošanas politikas mērķiem un, pamatojoties uz Muzeja krājuma veidošanas pamatprincipiem, Muzeja krājumā (pamatkrājumā un palīgkrājumā) šobrīd ir savākti muzeja krājuma priekšmeti, tostarp vairāk nekā 130 tautas celtniecības objektu, kas tiek saglabāti un eksponēti centrālajā brīvdabas ekspozīcijā Rīgā, kā arī *in situ* lauku ekspozīcijās Vecpiebalgas un Rucavas pagastā.

Kopš tā pirmsākumiem Muzejs ir veidots kā nacionālas nozīmes jeb visu mūsdienu Latvijas teritorijas aptveroša krātuve, kam jāatspoguļo visu kultūrvēsturisko apgabalu tautas celtniecības, sadzīves un kultūras attīstības gaita, kas atspoguļojamā laika posmā (17.- 20.gs. vidus) dažādu politisko, saimniecisko un etnisko faktoru ietekmē ir bijusi visai atšķirīga. Tā kā Latvijas kultūrvēsturisko apgabalu ietvaros tautas dzīvesveidā un celtniecības tradīcijās pastāv ievērojamas dažādas/atšķirīgas lokālās īpatnības, ne vienmēr iespējams pārstāvēt apgabalu tikai ar vienu kompleksu vai objektu. No viena novada Muzeja patstāvīgā ekspozīcijā ir vairāki objekti.

Muzeja uzdevums ir vākt un saglabāt Latvijas teritorijā vēsturiski dzīvojošu tautu materiālās kultūras, tostarp, tautas celtniecības pieminekļus un demonstrēt sabiedrībai maksimāli pietuvinot laika posmam no 17. gadsimta beigām līdz 20. gadsimta vidum, rādot zemnieku sētas, kas atkarībā no objektīvajiem apstākļiem ir reprezentētas ar atšķirīgu skaitu dažāda lieluma un nozīmes celtnēm.

LATVIJAS ETNOGRĀFISKAIS BRĪVDABAS MUZEJS

Reģistrācijas nr. 90000053011

Bonaventuras iela 10, Rīga, LV-1024

Tālr. 67994510, e-pasts info@brivdabasmuzejs.lv

Tautas celtniecības pieminekļi komplektējami pēc faktoru kopuma:

- ģeogrāfiskā (latviešu apdzīvotības areālā),
 - sociālā,
 - etniskā,
 - hronoloģiskā,
 - nodarbošanās veida jeb funkcionālā,
 - estētiskā.
1. Svarīgs ir objekta tehniskais stāvoklis jeb saglabāšanās pakāpe, pretējā gadījumā pastāv reāla iespēja celtnes restaurāciju Muzejā pārvērst par rekonstrukciju jeb objekta repliku. Jārēķinās, ka celtniecības piemineklis, pārvietots ārpus savas dabiskās vides, bet būdams muzejisks priekšmets, ir ilglaicīgs ekspozīcijas un ilglaicīgas ārējo apstākļu iedarbības objekts.
 2. Ēkas jeb tautas celtniecības objekta jēga pastāv tā funkcijā: nodrošināt cilvēkiem – ģimenei vai saimei – un mājlopiem mājokli. Muzejā par vispāratzītu un pagaidām dominējošo satura atklāšanas paņēmienu tiek uzskatīta objekta (celtnes) iekārtošana ar autentiskiem telpu iekārtas un sadzīves priekšmetiem, bet tā kā celtnes mēdz būt senāka (celta pirms vairākām paaudzēm) par saglabātiem sadzīves un telpu un iekārtas priekšmetiem, tad var rasties objektīvas grūtības senākā telpu iekārtas kultūras slāņa atspoguļošanā. Tādā gadījumā ēkas iekārtojums datējams ar jaunākā priekšmeta izcelsmes laiku.
 3. Ar etnogrāfisko materiālu atspoguļojamais periods mūsdienu Latvijas teritorijā objektīvi aptver apmēram 3 gadsimtus, no 17. gs. beigām līdz 20. gs. vidum. Šajā laikā notika ievērojamas politiskās, ekonomiskās un sociālās pārvērtības, kas ietekmēja latviešu tautas dzīvesveidu, kas atbilstoši izpaudās arī tautas celtniecībā. Tādējādi viena tipa (funkcijas) objekti dažādos periodos atšķiras. Objekta piederība noteiktam periodam ir būtisks kritērijs tā iegūšanai Muzeja krājumā un izvietojšanai ekspozīcijā.
 4. Zemnieku kārtas sabiedrība, it īpaši 19. gadsimtā, diferencējās arī pēc nodarbošanās veidiem - notika zemnieku specializēšanās dažādos amatos. Vienā gadījumā tas izpaudās kā mājamatniecība, kurai nav nepieciešamas īpašas ēkas, bet citkārt šīs darbības varēja veikt tikai īpaši būvētās celtnēs – dzirnavās, smēdēs, darvas vai podnieku cepļos. Tas pats attiecas arī uz piekrastes iedzīvotājiem, kuriem daļējs iztikas avots bija zveja. Etnogrāfiski atainojamā perioda zemnieku sabiedrība bija organizēta baznīcas draudzēs, muižu novados un pagastos. Celtnes, kas bija neatņemama šo teritoriālo vienību sastāvdaļa, ne vienmēr var korekti uzskatīt par tautas celtniecības pieminekļiem, taču sabiedriska rakstura un muižu kompleksu celtnu faktiskie būvētāji bija latviešu amatnieki un zemnieki. Tādēļ latviešu

LATVIJAS ETNOGRĀFISKAIS BRĪVDABAS MUZEJS

Reģistrācijas nr. 90000053011

Bonaventuras iela 10, Rīga, LV-1024

Tālr. 67994510, e-pasts info@brivdabasmuzejs.lv

dzīves veida atainojums nebūtu pilnīgs bez sabiedriska rakstura celtnēm – muižas pārvaldnieka mājas, baznīcas, saiešanas nama, krogus, pagasta magazīnas, pagasta skolas un pagastmājas. Muzeja krājumā esošās ēkas komplektētas nolūkā pēc iespējas vispusīgāk atainot minēto nodarbošanās daudzveidību: laicīgās un sakrālās dzīves videi raksturīgās ēkas sētas, draudzes, pagasta un novada mērogā, arī dažādu konfesiju vajadzības, tradīcijas. utt., celtniecības materiāls un materiāltehniskās iespējas.

5. Muzeja krājums ir klasificēts 22 pamatgrupās pēc priekšmetu funkcijas, izņemot tekstiliju un keramikas kolekcijas, kur priekšmeti grupēti pēc materiāla (pamatgrupu saraksts pielikumā).

Lielākā daļa kolekcijas tiek veidotas saglabātā lietiskā materiāla nosacīti - no 17.gs. beigām līdz 20. gs. vidum, respektējot ansambļa (interjera) ekspozīcijas principu. Šīs kolekcijas uzskatāmas par lielā mērā pabeigtām, tai pat laikā būtisku jaunieguvumu uzņemšana krājumā nav izslēgta, taču tādu masveidīga iespējamība nav sagaidāma. Jaunieguvumu statistika rāda, ka krājumā klāt nāk priekšmeti, kas pārstāv jaunāko kultūras slāni, senāki priekšmeti ir retums.

Kopš 1970. gadiem tiek veidota tautas lietišķās mākslas kolekcija, kas tiek papildināta un uz to neattiecas kolekcijas pabeigtības pazīme. Tāpat grāmatu kolekcija un Muzeja zinātniskais arhīvs ir atvērtas kolekcijas un tiek papildinātas atbilstoši materiālu ieguves iespējām un Muzeja pētnieciskā darba vajadzībām.

6. Ņemot vērā senceltnu un to aprīkošanai nepieciešamo iedzīves priekšmetu kolekciju daļējo pabeigtību, Muzeja krājuma pārvaldībā īpaša uzmanība ir vērsta uz krājuma kvalitātes, mazāk uz kvantitātes aspektu. Tādējādi krājuma darba prioritātes saistītas ar krājuma saglabātības, izpētes un pieejamības kvalitatīvu nodrošināšanu.

Šai nolūkā veicamie prioritārie uzdevumi:

Saglabātība:

- Pamatkrājuma eksponātēku stāvokļa regulāra novērtēšana (1-2 reizes gadā), lai laikus konstatētu defektus un nepieciešamības gadījumā veiktu remonta darbus;
- Finansējuma piesaiste neuzstādīto senceltnu (krautņu) uzstādīšanai, lai novērstu to fizisko bojāeju;
- Eksponētā krājuma apdraudētākās daļas dublikātu ieguve;
- Kolekciju plānveidīga restaurācija atbilstoši saglabātības ziņojumiem un Muzeja komunikācijas darba plāniem.

LATVIJAS ETNOGRĀFISKAIS BRĪVDABAS MUZEJS

Reģistrācijas nr. 90000053011

Bonaventuras iela 10, Rīga, LV-1024

Tālr. 67994510, e-pasts info@brivdabasmuzejs.lv

Pieejamība:

- Krājuma topogrāfijas sistēmas pilnveidošana un attīstība atbilstoši krātuvju infrastruktūras uzlabojumiem;
- Krājuma digitalizācija un datu ievadīšana NMKK;
- Palīgkrājuma priekšmetu izmantošana Muzeja izglītojošā darba veikšanā;
- Muzeja vides, eksponētā un neeksponētā krājuma izmantošana apmeklētāju zinātniskās izpētes, brīvā laika pavadīšanas mērķiem, kā arī tieši un netieši komerciālos nolūkos (reklāmas, kino, televīzija u.c.).

Pielikums

KRĀJUMA PRIEKŠMETU PAMATGRUPAS

- (1) **Lauksaimniecības darba rīki** – zemes apstrādes, pļaušanas, kulšanas, linu apstrādes, dravniecības un biškopības, graudu pārstrādes
- (2) **Amatniecības darba rīki** – kokapstrādes (arī ratiņdreimaņa), kalēja, kurpnieka, dzirkaļa, virvju vijēja, pumpjmeistara, audēja, podnieka
- (3) **Zvejniecības darba rīki u piederumi** – tiešie zvejas rīki, zvejas piederumi, laivas
- (4) **Sauszemes transportlīdzekļi** – rati, ragavas un kamanas, aizjūga piederumi
- (5) **Mēbeles** – soli, gultas, krēsli, galdi, lādes, skapji, kumodes un šūpuļi
- (6) **Mājsaimniecības priekšmeti** – ēdiena gatavošanai, veļas mazgāšanai
- (7) **Mēri un sviri** – tilpuma, garuma, sviri un atsvari
- (8) **Pulksteņi**
- (9) **Mūzikas instrumenti** – pašskanošie, pūšamie, stīgu, sitamie, taustiņu
- (10) **Apgaismes ierīces un piederumi** – skalturi, svečturi, lampas
- (11) **Smēķēšanas piederumi**
- (12) **Slēdzenes un atslēgas**
- (13) **Grāmatas un citi iespieddarbi**
- (14) **Baznīcu priekšmeti**
- (15) **Skolas piederumi**
- (16) **Keramika** – saimniecības trauki, lietišķi-dekoratīvā
- (17) **Tekstilijas** – gultas un telpu, apģērbs un pie tā piederošās rotas, apavi
- (18) **Numismātika** – lietota Latvijas teritorijā 18. gs. – 20. gs. 30. g.
- (19) **Krogus un lauku veikala priekšmeti**
- (20) **Lietišķās mākslas darinājumi** – keramika, tekstilijas, metāla izstrādājumi, koka izstrādājumi, pinumi, ādas izstrādājumi, dzintara rotas
- (21) **Zinātniskais arhīvs** – fotonegatīvi, kino materiāli, ekspedīciju materiāli
- (22) **Senceltnes**